Selectieve toegang na de pandemie

Selectie in het hoger onderwijs is in de kern een manier om een schaars goed te verdelen: de plekken bij bepaalde opleidingen. Paradoxaal genoeg was de uitbraak van COVID-19 van weinig directe invloed op de selectie van kandidaten voor in elk geval de bacheloropleidingen in 2020. Dat is paradoxaal om twee redenen. Allereerst omdat de crisis juist meer dan ooit discussie heeft doen oplaaien over wat een eerlijke verdeling is. Eerst de verdeling van de testcapaciteit en de vraag wie daarbij voorrang verdient; vervolgens de verdeling van de beperkt 'beschikbare' reisbewegingen of 'contact' waarbij bijvoorbeeld het onderwijs werd geprioriteerd boven andere sectoren; en de komende maanden de verdeling van de eerst nog beperkt beschikbare vaccins. Terwijl de crisis dus meer dan ooit verdelingsvraagstukken onder de aandacht brengt, speelde zij als context bij de selectie voor het cohort dat in september begonnen is maar een beperkte rol. Die selectie was voor een groot deel al voor de lock down afgerond en ziet er ook in 2021 meestal inhoudelijk niet wezenlijk anders uit.

De tweede reden waarom dit een paradoxale observatie is, is dat er de afgelopen maanden wel grote ontwikkelingen waren op het gebied van selectie in het hoger onderwijs. Het wetsvoorstel dat op 11 december 2020 de steun van de regering kreeg en waarin de mogelijkheid voor opleidingen om te loten wordt geïntroduceerd gaat - als het wordt aangenomen door het parlement - de komende jaren waarschijnlijk van grote betekenis zijn. Over de rechtvaardigheid van loting ten opzichte van selectie is veel te zeggen (en het is opvallend dat dit een van de zeer weinige beleidsterreinen is waar de overheid gedeeltelijk voor loting kiest), maar in dit essay wil ik juist ingaan op de manier waarop de crisis ons wél dwingt of zou moeten dwingen om opnieuw of anders over selectieve toegang tot het hoger onderwijs na te denken. In het bijzonder wil ik daarbij stil staan bij de gevolgen van bredere aanpassingen in het onderwijs op selectie; de aanpassingen in de selectieprocedures in 2021 en de inzichten die dat mogelijk oplevert; en de vragen rond oneigenlijke criteria (of bias) die de huidige situatie potentieel introduceert of versterkt.

Bij dat alles redeneer ik vanuit het perspectief van afstemming of *alignment* van selectie (zie ook Steenman 2018; 2020). Dat perspectief vindt zijn oorsprong in de gedachte van constructive alignment (de afstemming tussen leerdoelen, onderwijsleeractiviteiten en toetsing, zie Biggs 1996) en het werk van Sternberg (2016) en Stemler (2012;2017) rond selectie op andere vaardigheden dan die getoetst worden in de grote gestandaardiseerde toetsen die in het selectieproces in de VS een dominante rol spelen (of speelden). Het uitgangpunt van alignment van selectie is dat goede selectie is afgestemd op wat er in de opleiding gebeurt: zowel leerdoelen, onderwijsleeractiviteiten als toetsing. Dat is van belang omdat onderzoek uitwijst dat hetzelfde instrument niet op dezelfde manier voorspellende waarde heeft voor verschillende typen prestaties (zie bijvoorbeeld Schreurs 2020; Steenman, Bakker en Van Tartwijk 2016). Dat betekent dat selectie anders vorm krijgt wanneer een opleiding andere leerdoelen heeft en, in het kader van de huidige crisis niet onbelangrijk, onderwijs op een andere manier vorm geeft of op een andere manier toetst.

Gevolgen vanuit onderwijs en toetsing

Ontwikkelingen in het onderwijs hebben dus een directe invloed op hoe goede selectie er uit zou moeten zien. Er is dus logischerwijs een direct verband tussen selectie en andere beleidsvraagstukken die juist wel door de crisis opnieuw in de belangstelling kwamen. Het is immers goed te betogen dat het bindend studieadvies een vorm van selectie 'na de poort' is, waarin studenten in een jaar moeten laten zien over de juiste vaardigheden te beschikken om de opleiding af te ronden. De bijdrage van Bakker gaat uitgebreider in op de invloed van de pandemie op het bindend studieadvies (bsa). En hoewel op andere plekken rond dit symposium bredere ontwikkelingen rond didactiek en toetsing uitgebreid aan de orde komen, dwingt het perspectief van alignment om daarbij ook in de context van toegang stil te staan.

Er zijn volgens mij twee grote ontwikkelingen op het gebied van didactiek en toetsing die ook op de langere termijn een rol zullen spelen: het flexibiliseren en minder tijdsgebonden worden van een deel van het instructieonderwijs en een afnemende nadruk op kennisreproductie in toetsing. Het is natuurlijk nog verre van zeker in hoeverre deze ontwikkelingen een duurzame verandering gaan opleveren, en er is vast en zeker veel discussie mogelijk over of ander ontwikkelingen niet net zo belangrijk of belangrijker kunnen zijn, maar voor hier ga ik in op de betekenis die deze twee voor selectie zouden kunnen hebben. Als u het niet met mijn analyse van het belang eens bent, dan kunt u dit zien als voorbeelden voor de link tussen wat er na toelating gebeurt en het selectieproces.

Wanneer instructieonderwijs minder tijdsgebonden wordt, gaat dat ook van studenten andere vaardigheden vragen. Zij zullen (ook aan het begin van hun opleiding, waar doorgaans relatief veel instructieonderwijs wordt gegeven) meer zelfstandig moeten plannen. Daar kunnen (en moeten) zij natuurlijk bij begeleid worden (zie ook de bijdrage van De Bruin), maar ook dan is het waarschijnlijk zo dat aanleg voor zelfregulatie en consciëntieus zijn meer gaat bijdragen aan potentieel succes. Schreurs (2020) betoogt in haar proefschrift ook de link tussen didactische aanpak en selectie, en we zien ook nu al het belang van consciëntieus zijn voor studiesucces (Poropat 2009; Van Wessel & Steenman 2016). Deze verschuiving in noodzakelijke vaardigheden of noodzakelijke aanleg voor bepaalde vaardigheden om binnen de opleiding (meer) succesvol te zijn, betekent dat die aanleg ook (sterker) onderdeel zou moeten worden van selectieprocedures. Voor goede alignment is het overigens van belang om hierbij ook na te denken over de effecten die deze verschuiving heeft op de leerdoelen van een opleiding, en of die verschuiving wenselijk is. Dat deze verschuiving wenselijk is in het licht van een toenemend belang van thuiswerken en zelf plannen na een opleiding is waarschijnlijk goed te verantwoorden.

De verschuiving in toetsing heeft op een vergelijkbare manier gevolgen voor wat er in een opleiding die gebouwd is op het principe van alignment belangrijk is. Open boek tentamens die studenten op afstand maken zijn, in elk geval als er geen gebruik wordt gemaakt van vormen van proctoring, veel minder geschikt voor het toetsen van kennis en begrip. Daarmee zijn er door de crisis nieuwe drempels ontstaan voor het afnemen van kennistoetsen. De ervaring die nu veel breder wordt opgedaan met toetsen van toepassing van kennis, of kritische reflectie, analyse en meer creatieve vormen (hogere orde cognitieve vaardigheden) zou ook op de langere termijn betekenisvol kunnen zijn. Dat betekent voor selectie dat andere instrumenten nodig zijn dan cijfers uit het voortgezet onderwijs (Steenman, Bakker & Van Tartwijk 2016) en kennistoetsen (Van Wessel & Steenman 2016). In veel opleidingen waren toepassing en hogere orde cognitieve vaardigheden later in de opleiding al steeds meer van belang (zie ook Schreurs, Cleutjens,

Cleland & Oude Egbrink 2020), maar de ontwikkelingen in de afgelopen maanden zouden kunnen betekenen dat dit al eerder in de opleiding een grotere rol gaat spelen. Dat maakt het bij selecteren meenemen van de aanleg voor dat type vaardigheden - naast of ten koste van de aanleg voor kennisverwerving - van groter belang.

Aangepaste selectie

Naast dat aanpassingen in onderwijs en toetsing van belang zijn voor selectie, dwingen de maatregelen zelf ook direct om aanpassingen door te voeren in de selectieprocedures. Hoewel de meeste opleidingen voor de selectie van het cohort dat in september 2020 startte al klaar waren voor de maatregelen van half maart 2020, is in de voorbereidingen voor de selectie voor het cohort 2021 uitgebreid en bewust rekening gehouden met de beperkingen. Een snelle analyse van de procedures laat echter doorgaans geen wezenlijke inhoudelijke aanpassingen zien, hoewel de maatregelen opleidingen wel voor erg grote uitdagingen in de organisatie zetten. Enkele opleidingen geven expliciet aan zich voor te bereiden op het afnemen van selectietoetsen op afstand, en er worden andere cijfers uit het voortgezet onderwijs meegewogen (of die cijfers worden komend jaar niet meegewogen).

In de VS is de impact van de pandemie op de selectie vele malen groter. De discussie over het gebruik van grote gestandaardiseerde toetsen als de SAT en de ACT is al een aantal jaren gaande. Steeds meer opleidingen kozen al vóór de pandemie voor de ‘test optional’ optie, waarbij het doorgeven van resultaten van dit soort toetsen in de selectieprocedure optioneel wordt. Andere kozen er zelfs voor om de testen helemaal niet meer mee te wegen. Hoewel het voornaamste commentaar op de toetsen hun bias is, dwingt de pandemie ook tot grotere afwegingen. Door de pandemie is de mogelijkheid om de toetsen af te nemen flink kleiner geworden, waardoor opleidingen nu in veel grotere getalen moeten besluiten over dossiers zonder deze informatie (USNews 30 september 2020). De versnelling die de crisis in deze ontwikkeling veroorzaakt zou een blijvend effect kunnen hebben op het belang van dit type toets in toegang tot het hoger onderwijs, en daarmee het belang van kennis en begripsvaardigheden.

Oneigenlijke criteria of bias

Net zoals in de VS roept de pandemie ook in Nederland vragen op over bias. Ik spreek van bias als het gebruik van bepaalde selectiemethoden of -instrumenten systematisch groepen met bepaalde kenmerken benadelen, zonder dat die kenmerken expliciet onderdeel zijn van de beoogde selectie. Ik gebruik daarbij bewust niet het in het beleidsdiscours dominante begrip ‘kansengelijkheid’ omdat dat begrip zich ook lijkt te verzetten tegen de verschillen in kwaliteiten die de selectie juist beoogt te waarderen. Studenten die bijvoorbeeld beter presteren op een selectietoets hebben meer kans om toegelaten te worden. Als dat komt omdat ze meer aanleg hebben voor bepaalde vaardigheden die de toets ook beoogt te meten, is dat weliswaar kansenongelijkheid (niet iedereen heeft gelijke kansen tot toelating), maar geen bias. Als dat bijvoorbeeld komt omdat zij over meer financiële middelen beschikken en daardoor een voorbereidingstraining hebben kunnen volgen is er wel sprake van bias.

Inzicht in het belang van de sociale omgeving op onderwijsprestaties is verre van nieuw (zie bijvoorbeeld Coleman et al. 1966), maar het is waarschijnlijk dat de sociale thuisomgeving door de maatregelen een grotere rol speelt in de schoolprestaties van leerlingen. Daarnaast zijn scholieren waarschijnlijk meer op hun sociale omgeving aangewezen om hun weg te vinden in de aanmeld en -selectieprocedures dan in

andere jaren. Ook speelt de aanwezigheid van goede IT-voorzieningen thuis en de vaardigheden om daarmee om te gaan een grotere rol. Ook die vaardigheden zijn sterk gerelateerd aan sociaaleconomische achtergrond (NRO 2020). Dit heeft de potentie om op twee manieren bias te introduceren.

Allereerst wijzen de ontwikkelingen het op de verschillende plekken waar selectie plaatsvindt. Dat is niet alleen in de formele selectieprocedure, maar evenzeer in de stappen die leiden tot aanmelding, vanaf het primair onderwijs. De bijdrage van Elffers gaat daar uitgebreider op in. Wat in specifiek de selectiecontext van aanvullend belang is, zijn de stappen om in de verschillende onderdelen van de selectie zelf terecht te komen, ook wanneer een leerling over de passende kwalificatie beschikt. De aanmelddeadline van 15 januari voor fixusopleidingen is daarbij altijd al een obstakel die potentieel bias veroorzaakt, maar wanneer selectieprocedures meer online vorm krijgen zouden de procedures aanvullende bias kunnen introduceren en tot andere patronen van uitval kunnen leiden gedurende de procedure. Aanvullende aandacht hiervoor zal nodig zijn tijdens de komende selectie.

De tweede vorm van bias is meer fundamenteel en gaat over de context waarin kandidaten bepaalde prestaties leveren. Hebben twee kandidaten die op een selectietoets gelijk presteren evenveel aanleg voor een bepaalde getoetste vaardigheid wanneer een van die kandidaten thuis geen rustige werkplek heeft om de toets te maken of voor te bereiden? Dit soort vragen zijn niet nieuw door de pandemie, maar zijn daardoor wel belangrijker geworden. Er zijn aanwijzingen dat sommige vaardigheden meer vatbaar zijn voor dit soort bias dan andere. Sternberg (2006) laat bijvoorbeeld al zien dat elementen van ‘practical intelligence’ minder vatbaar zijn voor bias, als ze goed worden gemeten. Vanuit een ander perspectief op mogelijke oplossingen zijn er in het Verenigd Koninkrijk en Canada pogingen om de context expliciet mee te nemen in de beoordeling van kandidaten, onder de noemer van ‘contextual admission’. Vooral op deze vlakken is de komende jaren meer onderzoek nodig, ook in de Nederlandse context.

Dit essay werd geschreven ter gelegenheid van het *NRO Symposium Hoger Onderwijs: Nieuwe richtingen na de pandemie?* dat op 15 januari 2021 heeft plaatsgevonden. Dit essay valt binnen het thema *Toegankelijkheid van het hoger onderwijs*.

Contactgegevens auteur

Sebastiaan Steenman
Universitair hoofddocent Recht, Economie, Bestuur en Organisatie
Universiteit Utrecht
s.c.steenman@uu.nl

Referenties

Biggs, John. 1996. “Enhancing teaching through constructive alignment.” *Higher Education* 32(3): 347–64.

Coleman, J.S., E.Q. Campbell, C.J. Hobsen, F. McPartland, A. Mood, F.D. Weinfeld, et al. 1966. *Equality of educational opportunity*. Washington DC: Government printing office.

NRO, 2020. Analyse van Digitale Paraatheid van Scholen en Studenten in Verschillende Landen Voor Corona. https://www.nro.nl/corona-gerelateerd-onderwijsonderzoek/analyse-van-digitale-paraatheid

Poropat, A.E. 2009. "A Meta-Analysis of the Five-Factor Model of Personality and Academic Performance." *Psychological Bulletin* 135(2) 322–38.

Schreurs, S. 2020. *Selection for medical school: The quest for validity* Universiteit Maastricht.

Schreurs, S., K.B.J.M. Cleutjens, J. Cleland, and M.G.A. Oude Egbrink. 2020. "Outcome-Based Selection Into Medical School: Predicting Excellence in Multiple Competencies During the Clinical Years." *Academic medicine* 95(9):1411–20

Steenman, S.C. 2018. *Alignment of Admission: An Exploration and Analysis of the Links Between Learning Objectives and Selective Admission to Programmes in Higher Education*. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Steenman, S.C. 2020. Anticiperen op het juiste mooie weer: Wat moet een goede selectie voorspellen? *Th&ma Hoger Onderwijs*, 27(3), 40-4.

Steenman, S.C., W.E. Bakker en J.W.F. van Tartwijk. 2016. "Predicting Different Grades in Different Ways for Selective Admission: Disentangling the First-Year Grade Point Average." *Studies in Higher Education* 41(8): 1408–23.

Stemler, S.E. 2012. "What should University Admissions Tests Predict?" Educational Psychologist 47(1):5–17.

Stemler, S.E. 2017. "College Admissions, the MIA Model, and MOOCs: Commentary on Niessen and Meijer (2017)." Perspectives on Psychological Science 12(3):449–51.

Sternberg, R.J. 2006. "The Rainbow Project: Enhancing the SAT Through Assessment of Analytical, Practical, and Creative Skills." *Intelligence* 34:321–50.

Sternberg. R.J. 2018. *What universities can be: A new model for preparing students for active concerned citizenship and ethical leadership*. Ithaca: Cornell University Press.

USNews: K.M. Ross, I. Kowarski en J. Moody. 30 september 2020. 20 Top Colleges That Are Flexible With Test Scores: As Colleges go Test-Flexible or Test-Optional, Students Have a Variety of Ways to Showcase Academic Excellence.

Van Wessel, T., and S. Steenman. 2016. "Studiesucces gedifferentieerd voorspellen met vwo-cijfers." *OnderwijsInnovatie* 18(4):33–5.